

**Г. І. ГОНЧАРУК
І ТІ, ХТО ПРО НЬОГО**

ПОПЕРЕДНІ ПІДСУМКИ

Одеса
«Астропринт»
2017

УДК 94(477):070
Г65

До авторського колективу книги входять член-кореспондент НАН України, доктори наук, професори, кандидати наук, доценти, знані члени Національної спілки письменників України — поети і письменники, члени Одеської регіональної організації Національної спілки журналістів України та інші.

Кожний з них показав ті чи інші наукові здобутки головного персонажа книги, його організаційні досягнення, редакторську роботу, навіть риси характеру.

Взагалі всі представлені статті дають читачу уявлення про особистість Григорія Івановича Гончарука.

Укладач *Л. М. Іваніченко*

Г. І. Гончарук і ті, хто про нього : Попередні підсумки :
Г65 [збірка статей] / уклад. Л. М. Іваніченко. — Одеса :
Астропринт, 2017. — 308 с. : іл.
ISBN 978–966–927–332–1

Книга є продовженням попереднього видання «Г. І. Гончарук і ті, хто про нього: Газетні розум та емоції». Якщо у першій книзі було 170 публікацій, то у другій 76. Різниця у значних відмінностях періодів, охоплених публікаціями. Читачу, особливо письменникам, науковцям, очевидно буде цікаво познайомитись з оцінками вченими особистості професора Григорія Гончарука та його книг. Хтось, можливо, побажає, щоб так писали про нього, а хтось буде претендувати на кращі про себе відгуки. Але в будь-якому разі байдужих не буде.

УДК 94(477):070

ISBN 978–966–927–332–1

© Іваніченко Л. М.,
укладання, 2017

ЗМІСТ

Вступне слово	7
<i>Мамонтов В.</i> Григорию Івановичу Гончаруку посвящається	9
<i>Іваніченко Л.</i> У жодній партії нема такої історії	10
Восьма Всеукраїнська наукова конференція (без автора)	12
<i>Михайленко А.</i> На основі розсекречених архівів	13
<i>Гончарук Г.</i> Помста советської влади українським повстанцям у 1950–1956 роках	15
<i>Кракалія Р.</i> Зрозуміти й описати час. Ювілей історика сучасності	19
<i>Цвілюк С. А.</i> Історична документалістика про УПА одеських дослідників	27
<i>Сухотеріна Л.І.</i> Відомий український історик — Григорій Іванович Гончарук (з нагоди 75-річчя з дня народження та 30-річчя перебування на посаді завідувача кафедри Одеського національного політехнічного університету)	34
<i>Еримичой И., Цвилюк С.</i> Этот загадочный Гончарук	46
<i>Мамонтов В.</i> Жизнь — науке	51
<i>Еримичой И., Цвилюк С.</i> Прошлое возвращается	52
<i>Сухотеріна Л., Шановська О.</i> Новий історичний жанр?	55
<i>Гончарук Г.</i> Далекобійна артилерія історії	58
<i>Гончарук Г.</i> Наукові дослідження на кафедрі історії та етнографії України Одеського національного політехнічного університету	63
<i>Іваніченко Л.</i> Ювілей Григорія Івановича Гончарука — вченого та вчителя	69
<i>Щегленко В.</i> Тисяча й одна операція	72
<i>Щегленко В.</i> Той, хто до чогось прагне, або Про започатковане в Одесі нове свято — День аспіранта	76
<i>Гончарук Г.</i> До питання про створення обласних (крайових) організацій Народного Руху України (1989–1992 роки)	84
<i>Гончарук Г.</i> Історичне покликання Леоніда Кравчука	90

<i>Голудець Г.</i> «Син болгарський — патріот український»	94
<i>Котляр Ю.</i> Великий син Тернівки	95
<i>Щегленко В.</i> «Сто вітрів в ногах лежить мого роду і народу». Про славу Новогеоргіївку та знаних людей у ній	99
<i>Решет О. П.</i> 25-річчю Народного Руху України присвячується	114
<i>Кучерук М., Іваніченко Л.</i> Ще одне видання про Рух	117
В Одесі презентували книгу «Народний Рух України. Історія» з нагоди 25-річчя НРУ	119
Духовно-культурний центр «Українське відродження»	120
<i>Щегленко В.</i> Ті, хто обирає шлях мислення	120
<i>Гончарук Г.</i> Політичний землетрус в Україні у 1989 році	123
<i>Гончарук Г.</i> Зустріч з минулим	128
<i>Гуржій О. І., Кучерук М. С.</i> Рец. на кн.: Гончарук Г. І., Іваніченко Л. М. Син болгарський — патріот український. — Одеса: Астропринт, 2014. — 248 с. : [про історика В. Н. Станка]	133
<i>Гончарук Г.</i> Монографічна одесика в Одеському національному політехнічному університеті	137
<i>Смолій В.</i> Історичний маршрут легендарного міста. Привітання учасникам Першої Всеукраїнської наукової конференції «Кочубіїв — Хаджибей — Одеса»	140
<i>Різників О.</i> Зерно проростало 25 років	141
Звернення дослідників	144
<i>Гончарук Г.</i> Рекомендації Першої Всеукраїнської наукової конференції «Кочубіїв — Хаджибей — Одеса», присвяченої 600-річчю міста	147
<i>Кудlach В.</i> Прихована історія і проблема її поглиблення: Кочубіїв — Хаджибей — Одеса	148
<i>Різників О.</i> Шлях до себе	154
<i>Еримичой И., Цвилюк С.</i> Критические углы атаки Григория Гончарука	157
<i>Мамонтова Е., Сухотеріна Л.</i> Документ епохи	160
<i>Саєнко В.</i> Фрагмент української історії у форматі однієї долі	162

<i>Мамонтова Е., Сухотеріна Л.</i> З власною точкою зору . . .	166
<i>Коваль М.</i> Брежня у «Правді» як вирок, або Персональна справа № 88	168
<i>Федорова А.</i> «Мої книги — мої офшори»	170
<i>Еримичой И., Цвилюк С.</i> Григорій Гончарук відповідає на второй вопрос	173
Українські імена на мапі Одеси	176
<i>Глушак А.</i> Три портрети з вузівської віньетки	179
<i>Крижанівський В.</i> Втеча з неволі. Початок за документами, персоналіями, подіями — з Одеси	183
<i>Федорова А.</i> Рух: місце в історії та політиці	188
<i>Гончарук Г., Іваніченко Л.</i> Сила історичної правди	191
<i>Еримичой И., Цвилюк С.</i> Григорій Гончарук не ответил на третій вопрос	195
<i>Стриженюк С.</i> На шляху до істини	198
<i>Мамонтов В.</i> Из династии Гончаруков	201
<i>Мамонтова Е., Сухотеріна Л.</i> Незламні були завжди	207
<i>Гончарук Г.</i> Про Рух і його батька	212
<i>Гончарук Г.</i> Поважати історію	219
<i>Еримичой И., Цвилюк С.</i> Зеркало советской высшей школы	221
<i>Бачинська О., Іваніченко Л.</i> Випробовування посадою	224
<i>Подольянин А.</i> Про ректорів замовте слово	230
<i>Дерев'яно І.</i> Спогади, підтверджені документами	234
<i>Гончарук Г., Іваніченко Л.</i> Віхи нашого становлення	236
<i>Гончарук Г. І., Іваніченко Л. М.</i> Українська революція 1917–1921 рр. на сторінках збірника «Інтелігенція і влада»	245
<i>Шитюк М. М.</i> Книги про автора (до 80-річчя професора Григорія Гончарука)	268
<i>Корнієнко К., Кучерук М.</i> «Інтелігенція і влада»: майже 700 досліджень	273
<i>Мельник І.</i> Старт у друге століття	276
<i>Мельник О., Федорова А.</i> Круголам «Г. І. Гончарук»	279
<i>Еримичой И., Цвилюк С.</i> Тридцять п'ять плюс п'ять	285
<i>Ботушанська О.</i> Приклад відданості обраним ідеалам	289

<i>Стриженюк С.</i> Біографія особистості	291
Григорій Гончарук: Рухові потрібні саме такі керівники, у яких є стратегічне мислення і готовність до ефективних дій	292
<i>Кривенко В.</i> Досліднику історії Народного Руху Григорію Гончаруку — 80!	292
Григорій Гончарук на свій ювілей дарував друзям книги	294
<i>Реєнт О. П.</i> Вітаємо доктора історичних наук, професора Григорія Гончарука із 80-річчям!	295
<i>Ніточко І.</i> Григорію Івановичу Гончаруку до 80-річчя . . .	296
Найавторитетніший дослідник НРУ	297
<i>Реєнт О. П.</i> До 80-річчя доктора історичних наук, професора Г. І. Гончарука	298
Ухвала Політичної Ради Народного Руху України	304
Заключення	305

СИЛА ІСТОРИЧНОЇ ПРАВДИ

Якщо ви приховаєте правду і зарите її в землю, вона неодмінно виросте і набуде такої сили, що одного разу виветься і змете все на своєму шляху.

Еміль ЗОЛЯ

До уваги широкої аудиторії пропонується чергова книга доктора історичних наук, професора Семена Антоновича Цвілюка «Україна і «Русский мир». Важкий досвід співіснування: від «братського союзу» до ненависті і масової українофобії. Історичні нариси та наукова публіцистика» (Одеса: Астропринт, 2016. — 524 с.), яка демонструє гострі наслідки багатовікового існування української нації у російському армі.

Так, із 90-х років минулого століття ситуація змінилася, наш народ почав оживати, відроджуватися культурно, мовно, ідейно, паростки патріотизму почали проростати у всіх верствах суспільства. Але Донбас показав нам протилежну картину. Звісно, це наслідок продуманої політики Кремля, але не тільки. Винні і наша попередня влада, і наша незацікавленість, байдужість, масове незнання, а може, просто небажання пам'ятати історію своєї держави.

У нас, українців, важка історична доля. Та у вирі воєн, утисків, голодоморів, бідності загартовувалися українська мова, традиції, культура. Століттями, без запису на папері, жили українські думи, байки, пісні, вірші. Чи був сильним тоді український патріотизм серед народу, бачимо на прикладі славних сторінок Козацької держави. А про його стан перед 1990 роком описується у рецензованій книзі.

Коли у 1989-му розпочалося обговорення закону «Про мови в Українській РСР», автора вразили відповіді простих людей: «Вивчу українську, якщо від цього стане більше ковбаси». Але й сьогодні, на 26-му році Незалежності, у державних ВНЗ України студенти запитують (а деякі навіть дивуються!): чому це заняття ведеться українською мовою? Турбують не стільки такі питання, скільки причини, чому їх задають.

Відповідає нам на це в оригінальній формі книга «Україна і «Русский мир»...». Автор показує, «що сучасна ідеологія антиукраїнства і масової українофобії в усіх сферах росій-

ського суспільства має давню історію, вона триває упродовж століть». А «путінський «Русский мир» — послідовний спадкоємець імперських сил та чорносотенних організацій, котрі завжди нагнітали морок ненависті до українства, до «мазепинства», «петлюрівщини», «українського самостійництва» й українського народу як окремої європейської нації взагалі».

Книга С. А. Цвілюка стане цікавим відкриттям не лише для науковців різних сфер, а й для всіх без винятку читачів. Пояснимо чому. По-перше, видання написане у науково-популярній формі. По-друге, його складають тематично об'єднані історичні нариси та публіцистичні статті. Їх назви інколи говорять самі за себе, інколи є неочікуваними, що в обох випадках відразу зацікавлює. Наприклад, назви статей: «Рідна мова — предмет гордості українців», «Новий Пушкін» і його «Поема про Мазепу», «Інтелектуальне знекровлення української нації», «Чому одесити не вірять у Голодомор 1932–1933 років в Україні», «Путінський міф перемоги над нацизмом у Другій світовій війні», «Унікальний випадок президента-4: кримінальний фігурант біля керма влади», «Президент Росії — кагебіст, його плани й методи — кагебістські». Попри сукупність статей, книга складає цілісне враження.

Відзначимо не тільки оригінальність, а й «зручність» побудови книги за таким принципом. Хоча нариси та статті подаються не тільки тематично, а й хронологічно, можна почитати «маленьку історію» з будь-якої частини збірника.

Видання поділяється на 10 розділів та відображає життя українського суспільства від часів Б. Хмельницького, І. Мазепи, Т. Шевченка і М. Гоголя до сучасного становища України. Містить низку цитат з історичних документів, літератури, що робить книгу цікавою і водночас не обтяжує її, залишаючи «живою» для читачів.

Розділи «України і «Русского мира ...» дають відповіді, перш за все, на незручні для «старшого брата» питання українсько-російського історичного протистояння. Ключовою є й проблема української мови.

С. А. Цвілюк наголошує, що в допетровську епоху всі українські міста були україномовними, а ось від Петра I почалося систематичне нищення української мови та державності, що

продовжувалося понад 200 років часів царизму (див. «Перший» у нещасливій долі»). «Складні обставини штовхнули Гетьманську республіку з унікальним демократичним ладом на об'єднання з реакційною Московією, державна система якої базувалась на азіатському деспотизмі... В складі такої держави Україна не мала жодних перспектив для самостійного демократичного розвитку... Натомість для Росії оволодіння Україною стало початком її величі...».

Не менш важливе питання, яке порушує у книзі автор, — це назва «Русь». Він наводить джерела, які розкривають сутність трансформації назви «Московія» у «Русь» та «Росію». Це стало «привласненням імені переможеного народу, яким народ-завойовник покрити себе як одежею». Далі йдеться: «Європа не повинна забувати, що до Петра I і ті, кого ми нині називаємо рутенцями (українцями), називалися русами, або русинами, а їхні землі звалися Руссю, або Рутенією. А той народ, який ми сьогодні зємо російським, звався московитами, а їхня батьківщина — Московією».

С. А. Цвілюк зазначає, що в XIX ст., порівняно з попереднім, це знало лише вузьке коло спеціалістів (див. «Європейська держава, забута в історії?»).

В інших своїх статтях, вміщених у збірнику, професор Цвілюк на основі тих же історичних джерел переконливо пише про сильний український фактор, передусім, у розвитку російської науки та культури, особливо у XVII–XVIII ст. Розділ «Як ми «українізували» Росію: Україна і наближення «Русского мира» до європейської цивілізації» містить цікаві статті на цю тему. Так, за автором, після укладення Переяславсько-Московської угоди 1654 року «Україна почала відігравати роль інтелектуального «донора» в освіті, культурі, науці, релігії Московського царства». До Москви переїхали відомі українські діячі Лазар Баранович, Іоаникій Галятовський, Арсеній Сатановський, Симеон Полоцький, Єпіфаній Славинецький та інші. Останній заснував і став першим ректором греко-латинської школи у Москві. А професори Києво-Могилянської академії заснували Московський університет, були його першими ректорами, професорами, деканами. Автор вказує на великі заслуги Києво-Могилянської академії і в розбудові російської православної церкви. Праця С. А. Цвілюка містить і безліч інших прикладів

українізації Москви. Цілком справедливою є авторська думка: «твердження українофоба Віссаріона Белінського про те, що Малоросія нібито з допомогою Росії «відчинила до себе двері цивілізації», м'яко кажучи, не відповідає історичній правді, бо в дійсності все було настільки інакше, що з точністю до напхаки».

С. А. Цвілюк не обходить увагою й події 1920—1930-х років, здавалося б, не такі давні, але такі ж маловідомі для широких верств населення. Автор цитує запитання, яке свого часу поставив перед учасниками другого всесоюзного з'їзду письменників СРСР дослідник «розстріляного відродження» Юрій Лавріненко: «1930 року друкувалося 259 українських письменників. Після 1938 року з них друкувалося тільки 36... де і чому з української літератури зникли 223 письменники?» (див. «Україна пам'ятає своїх видатних синів, які стали жертвою сталінізму»).

Так, у суспільстві завжди будуть люди, які матимуть протилежну думку щодо минулого. З цього приводу автор пише: «...але ж ми бачимо, що потрібно пропагувати ту чи іншу ідею. Якщо пропагується протилежна ідея, то вона, зрештою, завойовує позиції. Зараз ті політичні сили, що виховані у російському дусі, накидають Україні, українцям не ті ідеї, не ту ідеологію, яка їм зараз конче потрібна, яка сприяла б поверненню їхньої історичної пам'яті...». Історик переконаний, що застарілі радянські міфи, стереотипи засіли у генах суспільства. Ідеї, що закоренилися у свідомості старшого покоління, впливають на свідомість молодого пагіння (див. «З корти лицарів Клію»).

Книга С. А. Цвілюка проливає світло на багато ще невідомих, свідомо забутих, завуальованих російською брехнею сторінок української історії. Розвінчуючи безліч російських міфів, автор показує читачеві силу української нації, незламний патріотичний дух (і досі незрозумілий українофобам), який не згас за цілі століття. Завершує професор свою книгу теж оптимістично, цитуючи думку білоруської письменниці, лауреата Нобелівської премії Світлани Алексієвич про нас, українців: «...люди хочуть нового життя, вони настроєні на нове життя. І вони будуть за нього битися... Я зрозуміла, що цей народ не переможуть».

Видання Семена Антоновича Цвілюка «Україна і «Русский мир»...» не залишить нікого байдужим і є цінним науковим внеском у вітчизняну історію.

*Григорій ГОНЧАРУК,
доктор історичних наук, професор.
Лілія ІВАНІЧЕНКО,
кандидат історичних наук, доцент.
Чорноморські новини. — 2016. —
3 листопада. — № 094 (21772)*

ГРИГОРІЙ ГОНЧАРУК НЕ ОТВЕТИЛ НА ТРЕТИЙ ВОПРОС

В номерах «Вечерней Одессы» за 17 сентября 2015 года и 28 апреля 2016 года рассказывалось о двух книгах фундаментального труда «Мемуари профессора. Зберегти і знайти себе». Об авторе, не побоявшемся отвечать на самые острые вопросы, газета четыре года назад рассказала в статье под названием «Этот загадочный Гончарук».

И вот вышла третья книга. Оглавление удивило своей нестандартностью, динамикой и интригой. В «Прологе» называются рецензенты первой и второй книг: профессора Элла Мамонтова, Любовь Сухотерина; авторы этих строк; кандидат филологических наук, доцент Валентина Саенко. А также некоторые выступившие на презентации второй книги и дополнившие новое издание разделом «Персональна справа № 88» Григория Гончарука и Лилии Иваниченко, который посвящен талантливому ректору, затравленному партийными органами и газетой «Правда» — органом ЦК КПСС, видному ученому Александру Ивановичу Юрженко. В частности, приводятся выступления представителя управления культуры и туризма Одесской областной администрации Я. А. Ризныковой, доцента В. В. Багатского, репортаж доцента Аллы Федоровой «Мои книги — мои офшоры» (газета «Чорноморські новини» за 14 мая 2016 года) и статья Николая Коваля «Брехня у «Правді» як вирок, або Персональна справа № 88».

Напомним, что 5 апреля 2016 года Одесская областная государственная администрация издала распоряжение № 298/А о

Науково-популярне видання

**Г. І. ГОНЧАРУК
І ТІ, ХТО ПРО НЬОГО**

ПОПЕРЕДНІ ПІДСУМКИ

Збірка статей

Українською та російською мовами

Укладач

ІВАНІЧЕНКО Лілія Михайлівна

Фото Ігора Яковлева

Надруковано в авторській редакції

Завідувачка редакції *Т. М. Забанова*

Технічний редактор *М. М. Бушин*

Дизайнер обкладинки *О. А. Кунтарас*

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 17,90 + 0,47.

Тираж 100 прим. Зам. № 557 (130).

Видавництво і друкарня «Астропринт»

65091, м. Одеса, вул. Разумовська, 21

Тел.: (0482) 37-07-95, 37-14-25, 33-07-17, (048) 7-855-855

e-mail: astro_print@ukr.net; www.astroprint.ua; www.stranichka.in.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1373 від 28.05.2003 р.